

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 196

van **JEAN-JACQUES DE GUCHT**

datum: 25 februari 2015

aan **GEERT BOURGEOIS**

MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Parochiekerken - Neven- en herbestemming

Tijdens de vorige legislatuur werd meerdere keren aangekondigd dat er gekeken zou worden hoe op een duurzame manier een antwoord kon geboden worden op de problematiek van de verloedering van religieuze gebouwen in Vlaanderen. Onder andere in de beleidsnota Onroerend Erfgoed (2009-2014) en in de beleidsnota Binnenlands Bestuur (2009-2014) kondigde de huidige minister-president en minister van Onroerend Erfgoed aan dat er gekeken moest worden, in dialoog met de verschillende betrokken partijen, naar de mogelijke nevenbestemming/herbestemming van het kerkelijk erfgoed.

Er zijn tijdens de vorige legislatuur ook verschillende initiatieven genomen. Zo werd het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC) bevoegd om een landschapskaart uit te tekenen van de parochiekerken in Vlaanderen en stellen ze hun expertise ter beschikking bij neven- en herbestemmingsprojecten. Intussen heeft het CRKC zijn onderzoek afgerond en is er een databank aangelegd van alle parochiekerken en een atlas van het religieus erfgoed in Vlaanderen. Deze zouden tijdens de huidige zittingsperiode het beleid inzake neven- en herbestemming moeten ondersteunen. Ook het decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensdiensten werd aangepast. Onder andere kunnen gemeentebesturen nu het meerjarenplan dat de (centrale) kerkbesturen moeten indienen, ook aanpassen i.p.v. enkel goed of af te keuren. En de minister moedigde de (centrale) kerkbesturen aan om bij de meerjarenplannen een visienota te koppelen die een toekomstvisie op hun patrimonium weergeeft.

Ook de beleidsnota 2014-2019 toont de ambitie tijdens deze zittingsperiode werk te maken van de problematiek van de verloedering van religieuze gebouwen. En terecht, de problematiek blijft acuut.

1. Welke concrete bijkomende maatregelen plant de minister om het religieus patrimonium in Vlaanderen een blijvende plaats te schenken in onze hedendaagse samenleving?
2. Het CRKC heeft zijn opdracht volbracht inzake het uittekenen van een landschapskaart van de parochiekerken in Vlaanderen.
 - a) Op welke manier zal de minister hier gebruik van maken in zijn beleid voor de periode 2014-2019?

- b) Is er na het afronden van deze taak een nieuwe taak weggelegd voor het CRKC?
Indien ja, welke?
 - c) Vindt de minister het een goed idee hen in te schakelen bij de beoordeling van subsidieaanvragen voor restauraties?
3. Hoe is de minister van plan de kerkfabrieken en lokale besturen te stimuleren om een toekomstvisie te ontwikkelen ten aanzien van de parochiekerken op hun grondgebied en om na te denken over neven- of herbestemming van onvoldoende of niet gebruikte kerkgebouwen?
 4. Is de minister van oordeel dat het gebruik van parochiekerken voor burgerlijke plechtigheden een mogelijke neven- of herbestemming moet kunnen zijn? Kan hij argumenteren waarom wel of waarom niet?
 5. Vindt de minister het een goed idee om subsidieaanvragen afhankelijk te maken van de toekomstige bestemming van een gebouw? Kan hij argumenteren waarom wel of waarom niet? En van het beheer van het gebouw in het verleden?
 6. Beschouwt de minister de kerkraden/kerkbesturen als de meest aangewezen organen om een langetermijnvisie uit te stippelen voor het patrimonium dat zij onder hun hoede hebben? Waarom wel of waarom niet? Indien niet, hoe is de minister van plan aan dit euvel tegemoet te komen?
 7. Hoeveel lopende restauratieprojecten zijn er momenteel? Wat is het totaalbedrag dat hieraan besteed wordt door de diverse overheden?
 8. Hoeveel lopende neven- of herbestemmingsprojecten zijn er momenteel?

GEERT BOURGEOIS

MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

ANTWOORD

op vraag nr. 196 van 25 februari 2015

van **JEAN-JACQUES DE GUCHT**

1. Ik heb tijdens de vorige regeerperiode, als minister bevoegd voor Binnenlands Bestuur alle gemeentebesturen en de besturen van de eredienst proberen te sensibiliseren voor de waarde van het religieuze patrimonium. Ik heb daarbij, als minister bevoegd voor Binnenlands Bestuur, steeds benadrukt dat het aan alle lokale betrokkenen is om de uitdaging aan te gaan om de toekomst van dat patrimonium veilig te stellen, met respect voor de historisch gegroeide werkelijkheid, maar ook met veel creativiteit en verantwoordelijkheidszin. De toenemende ontkerkelijking, ook in Vlaanderen, maakt die uitdaging des te groter, doordat het evenwicht tussen het aanbod van parochiekerken en het gebruik ervan daardoor verstoord is. Ik heb daarbij het belang onderlijnd van een omvattende aanpak, waarbij alle parochiekerken worden bekeken en het probleem niet gefragmenteerd, gebouw per gebouw, wordt aangepakt. Daar heb ik echter ook steeds aan toegevoegd dat het onmogelijk en onwenselijk is om dit probleem centralistisch te benaderen. Elk kerkgebouw staat in een eigen ruimtelijke context en functioneert in een lokale gemeenschap. Gedragen en haalbare oplossingen kunnen dus enkel worden uitgewerkt door de lokale actoren, waarbij het gemeentebestuur en het centraal kerkbestuur van de gemeente de aangewezen partijen zijn om deze denkoefening op te starten.

Ook de premies en subsidies die Vlaanderen ter beschikking stelt voor de gebouwen van de eredienst werden daarbij afhankelijk gemaakt van de lokale inspanningen op dit vlak, zowel wat de beschermde als wat de niet-beschermde gebouwen van de eredienst betreft.

Ik blijf ervan overtuigd dat deze opdracht in eerste instantie is weggelegd voor de lokale besturen, die veel beter geplaatst zijn om de mogelijkheden correct in te schatten en opportuniteiten te zien. Vanuit de invalshoek van Binnenlands Bestuur plannen we dan ook geen specifiekere nadere beleidsmaatregelen in dit verband. Volledig in de lijn met het regeerakkoord moeten we hier vertrouwen hebben in de lokale besturen.

Vanuit mijn bevoegdheid van Onroerend Erfgoed laat ik, in overleg met de kerkelijke overheden en de lokale besturen, onderzoeken hoe aangepast medegebruik, nevenbestemming, herbestemming of zelfs afbraak meer bespreekbaar wordt.

Wat betreft het religieus erfgoed van kloosters en abdijen zijn het de privaatrechtelijke organisaties van de verschillende congregaties die instaan voor het beheer van hun onroerende en roerende eigendommen waarvan ze eigenaar zijn. Het behouden en valoriseren van het religieus privaat patrimonium is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de eigenaren/erfgoedbeheerders.

2. a) Het in kaart brengen van de parochiekerken van Vlaanderen was slechts een van de taken toevertrouwd aan het CRKC als expertisecentrum voor het Onroerend Kerkelijk Erfgoed. Het takenpakket van het CRKC bevat ook:
 - Kennis en expertise verzamelen over beheer van het religieus erfgoed en dit ter beschikking stellen aan erfgoedbeheerders (zoals kerkbesturen, gemeentebesturen en kloostergemeenschappen). Dit kan via infodagen, publicaties, folders, website of vormingssessies.
 - Kennis verwerven en ontsluiten over het religieus erfgoed in al zijn aspecten: Hierbij hoort het aanleggen van de databank parochiekerken. De info hieruit

werd ontsloten via de in 2014 gepubliceerde "atlas van het religieus erfgoed in Vlaanderen". Deze atlas bevat trouwens niet enkel de informatie over de rooms-katholieke eredienst, maar ook over de anglicaanse, de islamitische, de israëlitische, de orthodoxe en de protestants-evangelische eredienst. De atlas ontsluit een (weliswaar tijdsgebonden) schat aan informatie over de gradatie van eigendomstoestand, bescherming, bouwfysische toestand, lidmaatschap van Monumentenwacht (wat een indicatie is over intentie tot goed beheer) of van 'Open kerken' (wat de openstellingsgraad aantoont), maar ook van het gebruik van de eredienstgebouwen binnen en buiten de liturgische vieringen.

- Het ontwikkelen van een visie betreffende de problematiek van het religieus erfgoed en het adviseren van de burgerlijke en kerkelijke beleidsmakers over te nemen maatregelen.

Een belangrijke taak van het CRKC bestaat ook in het informeren en begeleiden van de kerkbesturen en gemeentebesturen in functie van het opstellen van een parochiekerkenplan. Hiertoe werden ettelijke kerkfabrieken en gemeentebesturen geadviseerd in hun traject om dit plan op te stellen. De 2 pilootprojecten m.b.t. kerkenbeleidsplannen (Gent en Westhoek) werden van nabij begeleid en de resultaten werden ontsloten via de website van CRKC. Anderzijds zijn er ook acties ondernomen om valorisatie, medegebruik, neven- en herbestemming van parochiekerken te promoten. Er is ondermeer een online databank ter inspiratie opgesteld van meer dan 100 kerken die herbestemd of in medegebruik zijn. Deze databank wordt nog continu verder aangevuld wanneer nieuwe voorbeelden gekend zijn.

- b) Het takenpakket van CRKC wordt jaarlijks geconcretiseerd in een actieplan, dat na afloop van elk jaar wordt geëvalueerd.

Een groot deel van de eerder vermelde taken vallen niet weg. De online databank van praktijkvoorbeelden wordt verder uitgebreid. De begeleiding van kerkfabrieken en gemeentebesturen zal voortgaan. Daarvoor bestaat een systeem van (gratis) eerstelijnsadvies. Dit wil zeggen dat samen met de betrokkenen de vraag wordt geanalyseerd en desgewenst samen een stappenplan wordt opgesteld om de gestelde problemen aan te pakken. Er wordt tevens een systeem van diepgaander tweedelijnsadvies ontwikkeld, waarin het stappenplan wordt uitgevoerd. Voor deze opdracht zal de opdrachtgever een vergoeding betalen aan het CRKC. Daaraan wordt de (eveneens te betalen) opdracht toegevoegd om kerkbesturen te adviseren en begeleiden met betrekking tot de beveiliging van de kerkgebouwen. Dit moet de kerkbesturen helpen om de parochiekerken nog meer open te stellen, maar toch afdoende te beveiligen tegen diefstal.

- c) De beoordeling van subsidieaanvragen voor niet beschermde kerken of van aanvragen voor erfgoedpremies van beschermde kerken lijkt mij niet een taak te zijn van het CRKC.

3. Uw vraag valt onder de bevoegdheid van collega minister Homans. Het ontwikkelen van een toekomstvisie op de parochiekerken is iets wat enkel op lokaal niveau kan gebeuren. De gemeenten en (centrale) kerkbesturen hebben hier een belangrijke rol in, net als de vijf Vlaamse bisschoppen. De koppeling van bijkomende voorwaarden aan het toekennen van Vlaamse subsidies en premies kan daarbij een belangrijke stimulans zijn. Vlaanderen kan de lokale besturen echter tot niets verplichten en moet dat ook niet willen: als de lokale betrokkenen het erover eens zijn dat alle parochiekerken onverkort als dusdanig moeten blijven functioneren en bereid zijn daar de financiële consequenties van te dragen, is dat een perfect valabele keuze. Het is niet aan Vlaanderen om daar een andere keuze op te leggen. Ik ga er van uit dat men voor alle kerkgebouwen (en dus ook de niet gebruikte kerkgebouwen) in het kerkenbeleidsplan de langetermijnvisie uitwerkt.

4. Het zijn de lokale betrokkenen die dat moeten inschatten, in overleg met alle belanghebbenden. Ik heb er begrip voor dat de kerkelijke overheid niet elke neven- of herbestemming passend acht. Datzelfde voorbehoud geldt wellicht net zo goed voor veel lokale geloofsgemeenschappen en gemeentebesturen. De krijtlijnen waarbinnen naar mogelijke neven- en herbestemmingen gezocht kan worden, moeten in lokaal overleg worden bepaald. Ik ben er wel van overtuigd dat die zoektocht niet te eng mag worden opgevat. Op veel plaatsen zijn verenigingen op zoek naar gepaste ruimtes voor hun activiteiten. Met de nodige creativiteit en flexibiliteit kunnen voormalige parochiekerken daar misschien een deel van de oplossing zijn. Voor de beschermde kerken dienen de ingrepen voor de neven- of herbestemming wel te gebeuren met respect voor de erfgoedwaarden.
5. Uw vraag valt deels onder de bevoegdheid van collega minister Homans. In het subsidiedecreet van 14 juli 2013 houdende toekenning van subsidies voor (niet beschermde) gebouwen van de eredienst, gebouwen voor de openbare uitoefening van de niet-confessionele morele dienstverlening en crematoria, wordt de toekenning van subsidies inderdaad afhankelijk gemaakt van de toekomstige bestemming van het gebouw. Dat is niet onlogisch. Die subsidies worden immers toegekend omwille van de functie van het gebouw in kwestie. Dat is fundamenteel verschillend met de premies die wij toekennen voor de beschermde monumenten: die premie beoogt de instandhouding van de erfgoedwaarde. De subsidies voor een niet-beschermde parochiekerk worden toegekend omdat dat gebouw een parochiekerk is, niet omwille van de erfgoedwaarde ervan. Om de beperkte middelen die wij daarvoor kunnen uittrekken zo gericht mogelijk in te zetten, is de voorwaarde wat toekomstig gebruik betreft niet onredelijk.
6. Uw vraag valt onder de bevoegdheid van collega minister Homans. De kerkfabrieken zijn de belangrijke partners in de denkoefening over de parochiekerken, maar die verantwoordelijkheid ligt niet exclusief bij hen. Hun vertrouwdheid met 'hun' kerkgebouw stelt hen vaak in staat om mogelijkheden en opportuniteiten te zien, maar die nauwe band kan ook een rem zijn. Het centraal kerkbestuur, het gemeentebestuur en de bisschoppelijke overheid hebben vaak wel een ruimer overzicht. Ook zij hebben dus een cruciale en essentiële rol in het proces. Om tot gedragen oplossingen te komen, moeten alle partijen mee rond de tafel. De kerkbesturen hebben van de decreetgever de bevoegdheid gekregen om de nodige initiatieven te nemen in functie van het beheer van het kerkgebouw dat hen is toevertrouwd. Daaronder kan ook het ontwikkelen van een langetermijnvisie over het gebouw gerekend worden. Deze visie ontwikkelen zij niet alleen, maar in overleg en dialoog met de pastorale verantwoordelijken enerzijds en met het gemeentebestuur anderzijds. Het Centraal Kerkbestuur speelt een coördinerende rol in het tot stand brengen van de dialoog tussen de kerkbesturen en de gemeente. De kerkbesturen hebben als openbare instelling een verantwoordingsplicht ten aanzien van de burgerlijke overheid en zijn dus goed geplaatst om deze langetermijnvisie uit te werken.
7. Het is niet eenvoudig om op te lijsten hoeveel lopende restauratieprojecten van beschermde parochiekerken er nu zijn. Tussen 2010 en 2014 werden 230 restauratiepremieën toegekend voor parochiekerken en pastorieën. Deze gaan aansluitend na mijn premietoekenning in aanbesteding en nadien in uitvoering. Hierbij is een aandeel gemoeid van 144.467.690 euro voor de Vlaamse overheid en de provincies en 36.116.922 voor de gemeenten. Het aandeel tussen de Vlaamse overheid en de provincies is niet eenvoudig op te splitsen zonder alle dossiers te onderzoeken, aangezien de uitbetalingsaanvragen van één van de drie schijven voor het provinciaal aandeel die ingediend werden na 1 januari 2014 worden overgenomen door de Vlaamse overheid. Dit ten gevolge van de uitvoering van het bestuursakkoord

8. Het is niet mogelijk om een exact aantal te geven van het aantal lopende projecten of dossiers met een intentie tot neven- of herbestemming. Het agentschap voor Binnenlands Bestuur kreeg drie aanvragen voor studies voor her- of nevenbestemmingen, waarvan twee een subsidiebelofte kregen (voor in totaal 22.460 euro). Er werd echter nog niets uitbetaald.

Als we de meerjarenplannen van de kerkfabrieken er naast leggen, kunnen we dat beeld aanvullen, al moeten die plannen wel met de nodige voorzichtigheid gehanteerd worden. Niet alle plannen worden ook zo uitgevoerd. Bovendien is er bij het monitoren van her- en nevenbestemmingen ook steeds sprake van een zekere persoonlijke interpretatie, wat ook tot afwijkingen kan leiden. Met dat voorbehoud komen we daar, op basis van de laatste stand van zaken, op 29 min of meer zekere herbestemmingen, 42 mogelijke herbestemmingen, 64 min of meer zekere nevenbestemmingen en een honderdtal mogelijke nevenbestemmingen. Hiervan is het agentschap Onroerend Erfgoed betrokken bij een 30-tal projecten omdat het over beschermde kerken gaat.